

Dr. Bánki Horváth Midály

Jogágak és jogi alapfogalmak

 NSZFI
NEMZETI SZAKKÉPZÉSI
ÉS FELNŐTKÉPZÉSI INTÉZET

A követelménymodul megnevezése:

Munkavállalással és vállalkozással kapcsolatos gazdasági és jogi ismeretek alkalmazása

A követelménymodul száma: 0981-06 A tartalomazonosító száma és célcsoportja: SzT-007-50

JOGI ALAPFOGALMAK

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

Önnek, akár munkavállalóként, akár önálló vállalkozását irányítva, nap mint nap foglalkoznia kell a munkavégzéssel kapcsolatos kérdésekkel. Mivel a munka világa épp a munkavállalók (és a munkáltatók) érdekében nagyon is szabályozott terület, a munka világában való eligazodás nem lehet pusztán ösztönös folyamat, ismernie kell hozzá a kapcsolódó jogi szabályozást, ennek értelmezéséhez pedig el kell igazodnia a magyar és uniós jog(rendszer) szabályai között.

Az Ön feladata a következő: határozza meg, hol találhatóak a magyar jogrendszerben a munkavállalókra vonatkozó szabályok!

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

A JOG FOGALMA

Ha egy ember egyedül van valahol, akkor kedve szerint viselkedhet, de ha már egy másik is jelen van, akkor tekintettel kell lennie társára, s az ő érdekeit is figyelembe kell vennie. Nagy létszámú közösség esetén már képtelenség minden egyes ember érdekeivel összhangban álló magatartást tanúsítani, így a közösségben kialakult elit elvárásainak kell megfelelni. Így van ez valahogy a joggal is

Már az első államok kialakulását megelőző időkben is voltak olyan – alapvetően konfliktust feloldó– magatartási szabályok, amelyek az emberek magatartását többé-kevésbé befolyásolták. Ezeket a magatartási szabályokat szokásoknak nevezzük. A szokások kialakítása nem tudatosan történt, hanem azok valamilyen spontán folyamat eredményeként jöttek létre. A másik jellemzőjük az volt a szokásoknak, hogy betartásuk az egyéneken múlt, azokat a közösség nem kényszerítette ki, de be nem tartásuk nagy valószínűséggel az egyén pusztulásához vezetett.

Az állam és a jog kialakulásával ezeknek a szokásoknak nagy része elhalt. Ami megmaradt, annak érvényesülését már nem bízták az egyénre, hanem –akár erőszakkal is– kikényszerítették. Ezeket a korai társadalmakban kialakult, de a társadalmi forma megváltozását túlélő magatartási szabályokat nevezzük szokásjognak. A kifejezésben a jog szócska már arra utal, hogy ezeknek a magatartási szabályoknak a betartása már korántsem önkéntes akarat-elhatározáson alapul.

Egy új társadalmi forma megjelenése egyszerre mind azt is jelenti, hogy az új társadalmi viszonyok (egyszerűbben mondva: élethelyzetek) egész tömege jelenik meg. Az ezekben az élethelyzetekben követendő magatartást viszont meg kell határozni, azaz tudatosan kell szabályokat előírni, s ezzel már elérkeztünk a tulajdonképpeni joghoz és a jogalkotáshoz. A tudatos jogalkotói munka eredményeként kidolgozott jogszabályok érvényesülését a létrejövő államapparátus segítette.

Anélkül, hogy a jog változásának, fejlődésének folyamatát napjainkig végigkísérnénk, a jog fejlődésének menete a következők szerint összegezhető: ha egy társadalmi formát egy új vált fel, akkor a meglévő jogszabályok két csoportra oszlanak: Az egyik csoportban levők annyira kötődnek a régi társadalmi viszonyokhoz, hogy nem képesek az újak szolgálatába állni, tehát elhalnak. Ma már ez a folyamat is mesterséges, hiszen az elavult jogszabályokat hatályon kívül helyezik. Azok a jogszabályok, amelyek olyan társadalmi viszonyokat szabályoznak, amelyek továbbélnek, maguk is megmaradnak. Az új társadalmi forma megjelenésével természetesen új társadalmi viszonyok is keletkeznek, amelyekben a követendő magatartás milyensége nem lehet közömbös a társadalom számára, ezért új jogszabályokkal kell azt előírni.

1. ábra. A jog szimbólumai¹

¹ http://libn.com/files/2008/09/dreamtimescale_cartoon9921102_std.jpg – 2010. szeptember 05-éi állapot szerint

A jog tehát olyan állami úton is kikényszeríthető magatartási szabályok összességét jelenti, amely mindig az adott társadalmi viszonyok védelmét szolgálja.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

Kísérje végig a jog megszületésének folyamatát. Póbáljon különbséget tenni a jog kialakulásának fázisai között! Válaszolja meg: milyen feltételeknek kell együttesen teljesülniük ahhoz, hogy jogról beszélhessünk?

MUNKKANYAG

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat Melyik állítás nem igaz a jogra? Választását aláhúzással jelölje!

A, Állami kényszerrel tartatják be.

B, A társadalmi viszonyokat szabályozza

C, Meghatározza azt, hogy az adott közösségben milyen az illendő viselkedés

MEGOLDÁSOK

1. feladat

A, Állami kényszerrel tartatják be.

B, A társadalmi viszonyokat szabályozza

C, Meghatározza azt, hogy az adott közösségben milyen az illendő viselkedés

MUNKANYELVI

A JOGRENDSZER FOGALMA ÉS TAGOZÓDÁSA

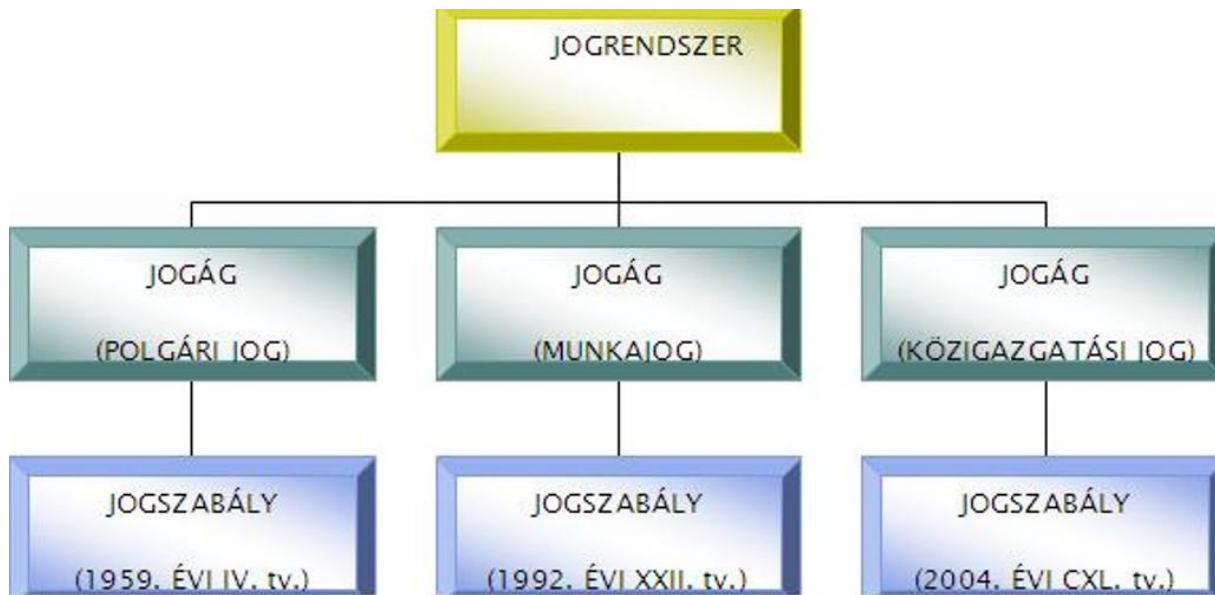
ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

Vállalkozása irányításakor gyakran találkozik jogszabályokra történő hivatkozásokkal. Ezek a jogszabályok sokszor egymásnak is ellentmondóaknak tűnnek. Vajon mi dönti el, hogy egy adott rendelkezés alkalmazható-e, lehet-e két ellentétes szabály egyszerre érvényes, ha igen, mi dönti el, hogy melyiket kell alkalmaznia? A következő fejezetben választ kaphat ezekre a kérdésekre.

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

A JOGÁG FOGALMA

Adott állam hatályos jogszabályainak rendszerezett összessége alkotja a jogrendszert. Hazánk jogrendszere hagyományosan két nagy részre tagolódik, a közjogra és a magánjogra. A közjog szűkebb értelemben a közérdeket, míg tágabb értelemben az állami szervek létrehozásának módját, szervezeti felépítésüket, működésüket, valamint ezen szervek egymással és a lakossággal való viszonyát szabályozza (pl. közigazgatási jog, alkotmányjog). A magánjog szabályozza a tulajdonosi szférát, illetve a jogalanyok személyi és vagyoni viszonyait (polgári jog, kereskedelmi jog).

2. ábra. A jogrendszer tagolódása²

A jogrendszeren – mint hatályos joganyagon – belül a jogszabályok csoportosítása, megfelelő tagozódása jelentkezik. A különböző jogszabályok összefüggnek egymással, szorosan kapcsolódnak egymáshoz, s a modern jogrendszerekben jogágakra (jogszabálycsoportokra) tagozódnak.

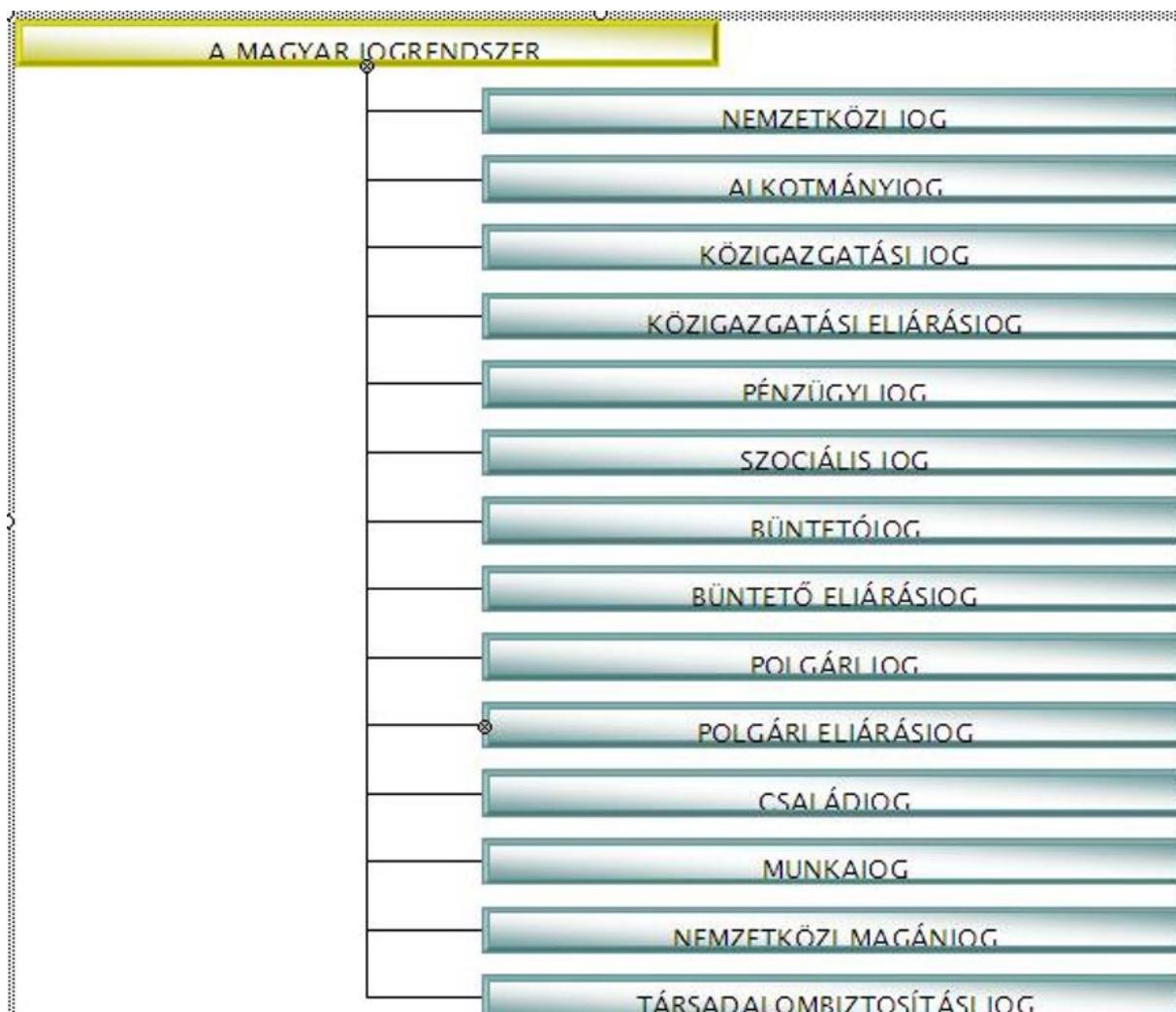
A jogág fogalma: a jogszabályok minőségileg elkülönült, meghatározott struktúrával rendelkező csoportja, amely sajátos tartalommal és módszerrel szabályozza a jogalanyok magatartását a társadalmi együttélés jogilag meghatározott körében.

Más megfogalmazásban: jogág alatt olyan jogszabályok összességét értjük, amelyek a szabályozás célját (tárgyát és módját) tekintve szerves egységet alkotnak. A jogágak a jogviszonyok sajátos fajtájában és külön jogalkalmazási eljárás során realizálódnak. A jogi szabályozás tárgya a jogalanyok magatartása, s az azonos jellegű, közös tartalmú magatartásszabályok elhatárolása jelenti a jogágot. (pl. miképpen kell viselkedni a családjogi, vagy munkajogi viszonyban)

Egy-egy jogágba tehát általában azok jogszabályok tartoznak, amelyeknek alapját az azonos társadalmi viszonyok adják.

Ennek következményeként a társadalmi viszonyok jellege határozza meg a jogág jellegét, továbbá azt, hogy a jogág területén a szabályozás milyen módon történjék és a normák megszégéséhez milyen jogkövetkezmények fűződjenek.

² Szerző ábrája

3. ábra. A jogágak rendszere³

RÖVIDEN AZ EGYES JOGÁGAKRÓL:

Alkotmányjog (szokás államjognak is nevezni): a társadalmi berendezkedésre, a gazdasági rendszerre vonatkozó legalapvetőbb kérdéseket, az állampolgároknak az államhoz való viszonyát (az állampolgárok jogait és kötelezettségeit) szabályozza.

Közigazgatási jog: a közigazgatási szervek (kormány, minisztériumok, megyei közigazgatási hivatalok, helyi önkormányzatok) feladatát, hatáskörét, a közigazgatási szervek működését (közigazgatási eljárás) szabályozó jogág.

Polgári jog: vagyoni viszonyokat és olyan személyi viszonyokat szabályoz, amelyeknek gazdasági kihatása van. Ennek megfelelően a polgári jog elsődleges tárgya a tulajdonjog és a szerződés, de ide tartozik az örökléssel kapcsolatos szabályozás is.

³ Szerző ábrája

Nemzetközi magánjog: a nemzetközi magánjogot akkor alkalmazzák, ha a jogviszonyban külföldi elem van, például az egyik szerződő fél külföldi. Ilyen esetben, ha a jogviszonyból vita származik, az ügyben eljáró bíróságnak két jogrendszer szabályait kellene alkalmaznia. Ez azonban lehetetlen, tehát döntenie kellene arról, hogy az összeütköző jogrendszerek szabályai közül melyiket alkalmazza. Ennek a döntésnek az elveit határozza meg a nemzetközi magánjog. A nemzetközi magánjog tehát nem oldja meg tartalmilag a jogvitát, hanem azt mutatja meg, hogy melyik ország jogrendszere alapján kell azt rendezni.

Polgári eljárási jog: a polgári eljárási jog a peres és nemperes eljárás (különböző perpótló, perelhárító, előkészítő, jogállapot változtató, jogok gyakorlását segítő vagy jogot kényszer útján érvényesítő eljárások, amelyet a bíróság vagy a közjegyző folytat le) lefolytatásának szabályait összegzi.

Büntetőjog: feladata az állami-társadalmi-gazdasági rend, a természetes személyek és jogaik védelme. Mivel a büntetőjog az állami büntetőhatalom érvényesítésével az egyes emberek szabadságjogait érinti, ezért nagyon fontos követelmény, hogy az egyes bűncselekmények tényállása pontosan megfogalmazott, körülhatárolt legyen. A jog ezt úgy fejezi ki: nincsen bűncselekmény törvény nélkül, ez azt jelenti, ha a törvény valamilyen magatartást nem tart bűncselekménynek, akkor az nem is büntethető, akkor sem, ha nyilvánvalóan veszélyes a társadalomra, vagy irritálja azt.

Büntetőeljárási jog: a büntetőeljárásban részt vevők körét, jogkörét, a felelősségre vonás módját határozza meg.

Pénzügyi jog: a pénzügyi rendszer szervezeti formáit (bankrendszer felépítése és működése, pénzügyi igazgatás felépítése, feladatai) határozza meg.

Családjog: az állampolgárok családi, továbbá családi jellegű személyes és vagyoni viszonyait szabályozza. Ennek megfelelően a házasság keletkezése, megszűnése, a hozzájuk kapcsolódó vagyoni hatások, a házastársak, gyermekek és más rokonok egymás közötti kapcsolatának szabályozása.

Munkajog: a munkajog tárgya tágabb értelemben minden munkavégzésre irányuló jogviszony; munkaviszony így maga a munkajogviszony, a közalkalmazotti jogviszony, köztisztviselői jogviszony, szolgálati jogviszonyok, polgári jogi jogviszonyok, speciális foglalkoztatási jogviszonyok, munkavégzésért járó díjazás, szűkebb értelemben a munkajogviszony és az ehhez kapcsolódó jogintézmények területe.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

Olvassa végig figyelmesen az egyes szakmai információtartalmakat, figyeljen a jogrendszer és a jogág fogalma közötti viszony megértésére! Tekintse át újra az egyes jogágak feladatait és válaszoljon az alábbi önellenőrző kérdésekre!

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. feladat Határozza meg röviden a jog, Jogrendszer, jogág fogalmak egymással való kapcsolatát!

MUNKANYAG

2. feladat Soroljon fel legalább ötöt a magyar jogrendszer jogágai közül!

MUNKANYAG

MEGOLDÁSOK

1. feladat

A jog állami kényszerrel betartatott társadalmi viszonyok rendszere, amely időben és térben változik. Az adott helyen és időszakban érvényes jog egészét nevezzük jogrendszernek, a jogrendszeren belül a szabályozott társadalmi viszonyok sajátosságai alapján különülnek el az egyes jogágak.

2. feladat

Például: alkotmányjog, közigazgatási jog, polgári jog, polgári eljárásjog, büntetőjog, büntető eljárásjog, agrárjog,, pénzügyi jog, szociális jog stb..

MUNKANYELVI

A JOGFORRÁS FOGALMA ÉS A JOGFORRÁSOK HIERARCHIÁJA

ESETFELVETÉS–MUNKAHELYZET

Az eddigiek során megismerkedett a jog fogalmával, megtudta, hogy mit tartalmaz a jogrendszer – de kik alkotják a jogszabályokat, és egyáltalán milyen típusokba sorolhatjuk a jogalkotásnak ezeket a termékeit? Ezekre a kérdésekre ad választ fejezetünk.

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

A JOGFORRÁS

A jogalkotás bonyolult folyamatában születő magatartási szabályok – amelyek bizonyos cselekvést parancsolnak, megengednek vagy tiltanak – a jogszabályok. A jogszabályoknak többféle megjelenési formája van: törvény, a rendszerváltozásig hozott törvényerejű rendelet, kormányrendelet (minisztertanácsi rendelet), miniszteri rendelet, önkormányzati rendelet.

A jogszabályok különféle megjelenési formáit jogforrásnak nevezzük. A szervet, amely jogosult az adott jogszabály meghozatalára (az országgyűlés, a kormány, a miniszterelnök, az egyes miniszterek, a helyi önkormányzat képviselőtestülete) alaki jogforrásnak, magát a kiadott jogszabályi rendelkezést anyagi jogforrásnak hívjuk.

A magyar jog által ismert jogforrások közötti különbség alapvetően a az általuk szabályozott társadalmi viszonyok jellegét illetően jelentkezik:

4. ábra. A törvényhozó hatalom megtestesülése, az Országgyűlés⁴

Törvénnyel az Országgyűlés a különösen jelentős társadalmi viszonyokat, az egész társadalmat érintő kérdéseket szabályozza. Vannak olyan viszonyok amelyek kizárólag törvények által szabályozhatóak, ezek:

- A társadalmi rend (például az állami szerve működése és hatásköre, a népszavazás szabályozása)
- A gazdasági rend (például a tulajdonviszonyok, az egyes emberek és a gazdasági társaságok vagyoni viszonyai, az adózás rendje, a munkaviszony)
- Az állampolgárok alapvető jogai és kötelességei (például házasság, család, egyesülési és gyülekezési jog)
- A törvények között kiemelkedő a jelentősége az Alkotmánynak (1949. évi XX. törvény). A magyar jogalkotás ismeri az ún. alkotmányerejű törvény fogalmát is. Ez olyan törvény, amelyet ugyanúgy kell létrehozni, mint magát az alkotmányt, azaz az országgyűlési képviselők kétharmadának el kell fogadnia. Ezt a jogszabálytípust hívjuk a mindennapokban kétharmados törvénynek.

Az alkotmányerejű törvény jogkörei:

- A jogalkotás rendjére vonatkozó szabályozás megállapítása
- Az állam kizárólagos tulajdonának és kizárólagos gazdasági rendjének meghatározása
- Az egyes állami szervek (például Alkotmánybíróság, Állami Számvevőszék) szervezetére és működésére vonatkozó szabályok megállapítása
- A köztársasági elnök tiszteletdíjának és kedvezményeinek szabályozása
- A fegyveres erők, a rendőrség és az állambiztonságra vonatkozó szabályok meghozatala

⁴ jobbklk.hu/pics/szoveg/255.jpg – 3010. szeptember 05-ei állapot szerint

- A Magyar Köztársaság címeréről, zászlajáról, ezek használatáról szóló szabályok megállapítása.

Kormányrendeletet a kormányzati tevékenység körében adnak ki, így különösen a gazdaság irányításával összefüggésben.

Miniszteri rendelettel az adott minisztérium feladat- és hatáskörébe tartozó kérdések szabályozhatók, ha az az állampolgárokra, valamely szervre, szervezetre nézve jogokat vagy kötelezettségeket keletkeztet. A miniszteri rendelettel egy tekintet alá esik a miniszterelnöki rendelet is.

Ez a felsorolás egyben a jogforrások rangsorát is jelöli és egy alacsonyabb szintű jogforrás nem lehet ellentétes egy magasabb szintűvel, ha egy ilyen helyzet mégis előfordulna, annak megszüntetése az Alkotmánybíróság feladata.

Az egyes jogforrások jelölése eltérő és sajátos jegyeket mutat:

A törvényt évszámmal, római számmal és tv. rövidítéssel kell jelölni:

1992. évi XXII. tv. (a Munka Törvénykönyve)

A törvényerejű rendeletet évszámmal, arab számmal és tvr. rövidítéssel jelöljük:

1978. évi 2. tvr. (a Polgári Törvénykönyv módosításáról és egységes szövegéről szóló 1977. évi IV. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról)

A kormányrendeletet sorszámval, évszámmal és Korm. (rendszerváltás előtt hozottaknál: Mt.) rendelet rövidítéssel jelöljük:

163/2001. (IX. 14.) Korm. rendelet (a vállalkozásoknak nyújtott állami támogatások tilalma alóli mentességek egységes rendjéről)

A miniszterelnöki és a miniszteri rendeletet sorszám, évszám és a minisztérium (ha két vagy több minisztérium együttes rendeletéről van szó, akkor e minisztériumok nevének rövidítése jelzi:

66/2005. (XII. 22.) EüM rendelet (A munkavállalókat érő zajexpozícióra vonatkozó minimális egészségi és biztonsági követelményekről)

A rendeletek jelölésénél található keltezés a jogszabályt kihirdető Magyar Közlöny megjelenésének napja. A kihirdetés napja fontos dátum a jogszabályok szempontjából, csakis ettől a naptól tekintjük jogszabálynak, a kihirdetésig csak jogszabálytervezet létezik.

A jogalkotás bonyolult folyamatában születő magatartási szabályok – amelyek bizonyos cselekvést parancsolnak, megengednek vagy tiltanak – a jogszabályok. A jogszabályoknak többféle megjelenési formája van: törvény, a rendszerváltozásig hozott törvényerejű rendelet, kormányrendelet (minisztertanácsi rendelet), miniszterelnöki rendelet, miniszteri rendelet, önkormányzati rendelet.

ALKOTMÁNY
TÖRVÉNY
KORMÁNYRENDELET
MINISZTERI RENDELET
ÖNKORMÁNYZATI RENDELET

5. ábra. A jogforrási hierarchia⁵

AZ ÁLLAMI IRÁNYÍTÁS EGYÉB JOGI ESZKÖZEI

Az állami szervezetek más normákat, magatartási szabályokat is kibocsáthatnak. Ezek az állampolgárok jogait, kötelességeit nem érinthetik, csupán az alárendelt szervezetekre kötelezőek.

Az Országgyűlés határozatot, a kormány határozatot, az egyes miniszterek utasítást, az önkormányzatok határozatot bocsáthatnak ki az állami irányítás egyéb jogi eszközeiként.

Ezen kívül jogi iránymutatásokat bocsátanak ki az alábbiak:

- Országgyűlés, kormány irányelvet, melyben általános érvényű célokat, állásfoglalásokat határoznak meg. Ugyanezen szervek elvi állásfoglalásban jogszabály értelmezést bocsátanak ki. A miniszter irányelve ajánlást ad a jogszabály végrehajtás fő irányaira, míg tájékoztatója a jogszabály végrehajtásáért felelő szervezet informálja.
- A Magyar Nemzeti Bank elnöke jegybank rendelkezést, a Központi Statisztikai Hivatal elnöke pedig statisztikai közleményt ad ki.
- A jogforrások rendszerében egyre jelentősebb szerepet töltenek be a nemzetközi szerződések. A nemzetközi szerződések a Magyar Közlönyben való kihirdetésükkel a belső jog forrásává válnak.

Az államok között új típusú kapcsolatot jelent az Európai Unió. Az Európai Unió szervezete által kibocsátott szabályok a tagállamok jogszabályaihoz képest elsőbbséget élveznek. Magyarország Uniótagságának egyik alapvető feltétele az, hogy az ország jelenlegi és jövőbeni jogszabályait közelítsék az Unió szabályaihoz. Ezt jogharmonizációs kötelezettségnek nevezik.

⁵ Szerző ábrája

JOGFORRÁSI RENDSZERÜNK ALAPELVEI

Jogforrási rendszerünk három alapelven nyugszik.

Az első a hierarchia elve. Tehát az alacsonyabb szintű jogszabály nem lehet ellentétes a magasabb szintűvel. Azt, hogy egy jogszabály hol helyezkedik el a jogforrási rendszerben, az határozza meg, hogy a kibocsátója milyen helyet foglal el az állami szervezetek rendszerében. A magasabb szintű szervezet, pl. az Országgyűlés által kibocsátott jogszabály az alacsonyabb szintű jogszabályhoz képest elsőbbséget élvez.

A jogforrási rendszerünk másik alelve az, hogy a mindenkit érintő, tehát általánosan kötelező magatartási szabályokat megkülönbözteti az egyéb, állami szervezetek által kibocsátott normáktól, amelyeket összefoglalóan az állami irányítás egyéb jogi eszközeinek nevezünk, s amelyekről a későbbiek során még szó lesz.

Végül a jogforrási rendszerünk harmadik alelve az, hogy a jogalkotó szervezetek csupán az alkotmányban meghatározott hatáskörükben bocsáthatnak ki jogszabályt.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

Olvassa el figyelmesen a szövegrészleteket és tanulmányozza az ábrákat! Fogalmazza meg, miért hierarchikusan tagolt a magyar jogforrási rendszer? Tekintse át milyen alapelvek szerrint épül fel a jogforrási rendszer, miért fontos ez? Próbáljon meg választ adni arra a kérdésre, hogy vajon miért különülnek el az állami irányítás egyéb eszközei a jogforrási hierarchiába foglalt jogszabályoktól!

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK**1. feladat**

Válassza ki azokat az állításokat, amelyek igazak a magyar jogforrási rendszerre! Az igaz állításokat aláhúzással jelölje!

A, A jogforrásokot az alaki és a formai jogforrások körére oszthatjuk

B, Az Alkotmány határozza meg azt, hogy az egyes jogalkotó szervek milyen hatáskörben bocsáthatnak ki jogszabályt

C, A törvényerejű rendeletet a Kormány bocsátja ki.

D, Az önkormányzati rendelet csak a kibocsátó helyi önkormányzat területén alkalmazható.

2. feladat

Melyek az állami irányítás egyéb jogi eszközei? Húzza alá a helyes választ/válaszokat!

Országgyűlési határozat

Kormányhatározat

Miniszteri utasítás

Országgyűlési rendelkezés

Miniszteri határozat

Törvény

Önkormányzati rendelet

MEGOLDÁSOK

1. feladat

A, A jogforrásokot az alaki és a formai jogforrások körére oszthatjuk

B, Az Alkotmány határozza meg azt, hogy az egyes jogalkotó szervek milyen hatáskörben bocsáthatnak ki jogszabályt

C, A törvényerejű rendeletet a Kormány bocsátja ki.

D, Az önkormányzati rendelet csak a kibocsátó helyi önkormányzat területén alkalmazható.

2. feladat

Országgyűlési határozat

Kormányhatározat

Miniszteri utasítás

Országgyűlési rendelkezés

Miniszteri határozat

Törvény

Önkormányzati rendelet

A JOGSZABÁLY SZERKEZETE. AZ ÉRVÉNYESSÉG ÉS A HATÁLYOSSÁG

ESETFELVETÉS–MUNKAHELYZET

Mindennapi teendői során számos alkalommal találkozik jogszabályokkal. Ezek alkalmazása mindig is gondot okozott Önnek. Két kérdés merül fel általában – mire is vonatkozik az adott jogszabály és egyáltalán, "jó" ez most ide? Azaz alkalmazható-e és alkalmazandó-e az adott jogi kérdésen. Fejezetünk erre a problémára kínál választ a jogi norma egyes szerkezeti elemeinek, valamint az érvényesség és hatályosság problémájának a feltárásával.

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

A JOGI NORMA RÉSZEI

A jogszabály vagy másnéven jogi norma tehát olyan magatartási szabály, amely bizonyos cselekvést parancsol, tilt, vagy megenged.

A jogszabálynak, hogy ezt a funkcióját betölthesse, három elemből kell összetevődnie, a tényállásból (másikk kifejezéssel feltétel), a rendelkezésből és a jogkövetkezményből.

1. A tényállás:

Azoknak a körülményeknek az összessége, amelyeknek bekövetkeztére a jogszabály meghatározott magatartást rendel el. A jogszabálynak pontosan körül kell írnia azt a helyzetet, amelynek tényleges bekövetkeztére a követendő magatartást elrendeli, vagy éppen fordítva, megtiltja.

A tényállás tehát a szabályozni kívánt társadalmi viszony jogilag lényeges elemeinek meghatározása.

2. A rendelkezés:

A jogszabály talán legfontosabb része, ugyanis ez határozza meg a követendő magatartást, ha a tényállás megvalósul. A rendelkezés jellege alapján a jogszabályokat csoportokba osztjuk. Vannak kötelező, másnéven kógens szabályok, és vannak megengedő, hézagpótló, szakkifejezéssel diszpozitív szabályok.

A kógens szabály feltétel nélkül kötelez, függetlenül attól, hogy a felek rendelkeztek-e vagy sem az adott kérdésben. Sőt még akkor is érvényesülnie kell, ha a felek akarata ellentétes ezzel. Ezzel szemben a diszpozitív szabálytól megengedett az eltérés, csak akkor érvényesül, ha a felek másként nem rendelkeznek.

3. A jogkövetkezmény:

A jogkövetkezményeknek két csoportja van, a szankció és a joghatás. A szankció hátrányt, büntetést jelent, amit a jogalkotó a szabály megsértőivel szemben kilátásba helyez. A joghatás ezzel szemben akkor áll be, ha valaki a rendelkezésnek megfelelően járt el.

A JOGSZABÁLY ÉRVÉNYESSÉGE ÉS HATÁLYOSSÁGA

A jogszabály akkor érvényes, ha azt az adott jogforrás kibocsátására jogosult szerv meghatározott eljárási rend betartásával alkotta, és a Magyar Közlönyben kihirdette.

A fenti meghatározás úgynevezett taxatív felsorolás, minden egyes elemének teljesülnie kell. Azaz, ha a fenti mondat bármely része nem teljesül, érvényes jogszabályról sem beszélhetünk. Ennek a szigorú megkötésnek garanciális, azaz a jogbiztonságot védő funkciója van.

A szabályosan megalkotott jogszabály érvényes tehát, de vajon alkalmazható is az adott pillanatban, adott jogalanyokra és helyen? Erre ad választ a hatályosság fogalma. A hatályosság ugyanis alkalmazhatóságot jelent.

A jogszabály hatálya fogalom több értelemben is használatos a jogban. Beszélünk

1. területi hatályról,
2. személyi hatályról,
3. tárgyi hatályról és
4. időbeli hatályról

A területi hatály azt mutatja meg, hogy a jogszabály milyen földrajzi területen érvényesül (pl. egy önkormányzati rendelet csak az adott település közigazgatási határain belül alkalmazható).

A személyi hatály arra ad választ, hogy kikre kell alkalmazni az adott jogszabályt (pl. csak a magyar állampolgárookra)

A tárgyi hatály alatt azokat a társadalmi viszonyokat értjük, amelyre a szabályozás irányul (például bérlet)

Az időbeli hatály azt jelenti, hogy a jogszabály egy meghatározott időtartam alatt alkalmazható. Ennek megfelelően az időbeli hatálynak van kezdete és van vége, tehát van egy időpont, amikor a jogszabály hatályba lép, és van egy másik időpont, amikor a hatályát veszti. A hatálybalépést napra pontosan vagy maga az adott jogszabály határozza meg, vagy pedig a jogalkotó egy külön jogszabályban rendelkezik a hatálybalépés időpontjáról.

Fontos kérdés, hogy mi a különbség a kihirdetés napja és a hatálybalépés napja között. A kihirdetés napja azt a naptári napot jelenti, amelyen az adott jogszabály a Magyar Közlönyben megjelent – ezáltal érvényes. Általában azonban a jogszabály alkalmazására fel is kell készülniük az érintetteknek (szakkifejezéssel: jogalkalmazóknak) s erre a jogbiztonság érdekében a jogalkotónak megfelelő időtartamot kell hagynia, így a hatálybalépés időpontja többnyire a kihirdetés időpontjánál későbbi.

A jogalkalmazókat védő garanciális szabály, hogy egy jogszabály a kihirdetését megelőző időszakra csak kivételesen lehet alkalmazható (azaz hatályos), akkor, ha a jogalkalmazókra csakis az előző állapotnál kedvezőbb rendelkezést tartalmaz (pl. nyáron határoznak arról, hogy a nyugdíjmelés visszamenőleg, január elsejétől jár a jogosultaknak). Ezt nevezzük visszaható hatálynak.

A jogszabály hatályát azon a napon veszíti el, amelyet – meghatározott időre szóló jogszabály esetén – maga a jogszabály kimond. Egy jogszabály hatályának elvesztése bekövetkezhet úgy is, hogy egy időben későbbi jogszabály hatályon kívül helyezi. Figyelni kell viszont a jogszabályi hierarchia elvére: a hatlyon kívül helyező jogszabálynak legalább olyan, vagy magasabb szintűnek kell lennie, mint az eredeti jogszabálynak! Hatályát veszti a jogszabály akkor is, ha megszűnnek azok a társadalmi viszonyok, amelyekre a jogszabály vonatkozik (pl Szent István királyunk rendelkezett arról, hogy a tűz őrzői nem mehetnek vasárnap templomba, napjainkban ennek a rendelkezésnek, bár elméletileg érvényes, már megszűnt az alkalmazhatósága).

A visszaható erő ellentéte az úgynevezett továbbhatás, ilyenkor a jogszabályt, vagy egyes rendelkezéseit hatályának elvesztését követően is egy bizonyos ideig alkalmazni kell.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

A fejezet elolvasása után keressen választ a következő kérdésekre: mitől érvényes a jogszabály, milyen kapcsolatban van egymással az érvényesség és a hatályosság fogalma, milyen jellemzőkre terjedhet ki egy jogszabály hatálya (milyen hatályokat különböztetünk meg egymástól)!

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Határozza meg, mit jelent területi hatály!

2. feladat

Egészítse ki a táblázatot!

	Az adott minisztérium feladat- és hatáskörébe tartozó kérdések szabályozása, ha az az állampolgárokra, valamely szerve, szervezetre nézve jogokat vagy kötelezettségeket keletkeztet
A jogszabályok különféle megjelenési formái	
	Kétharmados törvény
66/2005. (XII. 22.) EüM rendelet	

3. feladat

A jogszabályok előfordulásai: válasszon ki egy napilapot és vegye elő az utolsó számát, gyűjtse ki, milyen jogszabályokat említ meg az újság!

MUNKANYAG

MEGOLDÁSOK

1. feladat

A területi hatály azt mutatja meg, hogy a jogszabály milyen földrajzi területen érvényesül.

2. feladat

Helyes válaszok:

Első sor: miniszteri rendelet

Második sor: anyagi jogforrások

Harmadik sor: Alkotmányerejű törvény. Ez olyan törvény, amelyet ugyanúgy kell létrehozni, mint magát az alkotmányt, azaz az országgyűlési képviselők kétharmadának el kell fogadnia.

Negyedik sor: egy miniszteri rendelet.

3. feladat

Megoldása: a hallgatótól és a megoldás helyétől, időpontjától függően minden jó válasz elfogadható!

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

Dr. Roóz József: Vállalkozás-gazdálkodási ismeretek ügyintézők részére, Perfekt, Budapest 2005.

Horváthné Herbáth Mária – Stágel Imréné: Kereskedelmi és vállalkozási ismeretek, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2002.

Dr. Lemák Ella: Gazdasági jog, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1999.

<http://sdt.sulinet.hu/interaktiv/gazdasagi/jogi/index.html>, 2010. augusztus 10-ei állapot

AJÁNLOTT IRODALOM

<https://www.magyarország.hu/>, 2010. augusztus 10-ei állapot

Dr. Roóz József – Nagy Péter: Vállalkozástan, Perfekt, Budapest 2005.

A(z) 0981–06 modul 007–es szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
54 211 04 0100 52 01	Címfestő
54 211 04 0100 52 02	Számítógépes dekoratőr
54 211 10 0100 33 01	Kerámiakészítő
54 211 17 0100 52 01	Üvegfestő, olmozottüveg készítő
54 215 01 0010 54 01	Hangszerkészítő és -javító (vonós)
54 215 01 0010 54 02	Hangszerkészítő és -javító (pengetős)
54 215 01 0010 54 03	Hangszerkészítő és -javító (vonókészítő)
54 215 01 0010 54 04	Hangszerkészítő és -javító (zongora)
54 215 01 0010 54 05	Hangszerkészítő és -javító (cimbalom)
54 215 01 0010 54 06	Hangszerkészítő és -javító (fafúvós)
54 215 01 0010 54 07	Hangszerkészítő és -javító (rézfúvós)
54 215 01 0010 54 08	Hangszerkészítő és -javító (ütős)
54 215 01 0010 54 09	Hangszerkészítő és -javító (orgona)
54 215 01 0100 31 01	Zongorahangoló
54 211 01 0000 00 00	Alkalmazott fotográfus
54 211 02 0000 00 00	Bőrműves
54 211 03 0000 00 00	Bútorműves
54 211 04 0000 00 00	Dekoratór
54 211 05 0000 00 00	Díszlet- és jelmeztervező asszisztens
54 211 06 0000 00 00	Díszműkovács
54 211 07 0000 00 00	Divat- és stílustervező
54 211 08 0010 54 01	Általános festő
54 211 08 0010 54 02	Díszítő festő
54 211 09 0010 54 01	Alkalmazott grafikus
54 211 09 0010 54 02	Képgrafikus
54 211 10 0000 00 00	Keramikus
54 211 11 0000 00 00	Könyvműves
54 213 03 0000 00 00	Mozgóképi animációkészítő
54 213 03 0100 31 01	Animációs film-rajzoló
54 211 13 0010 54 01	Aranyműves
54 211 13 0010 54 02	Cizellőr
54 211 13 0010 54 03	Drágakőfoglaló
54 211 13 0010 54 04	Ezüstműves
54 211 13 0010 54 05	Fémműves
54 211 13 0010 54 06	Lánckészítő
54 211 14 0000 00 00	Porcelánfestő és -tervező asszisztens
54 211 15 0010 54 01	Bronzműves és szoboröntő
54 211 15 0010 54 02	Díszítő szobrász
54 211 15 0010 54 03	Kőszobrász
54 211 16 0010 54 01	Kézinyomó
54 211 16 0010 54 02	Kéziszövő
54 211 16 0010 54 03	Kézműves
54 211 16 0010 54 04	Textilrajzoló és modelltervező asszisztens
54 211 17 0000 00 00	Üvegműves
54 211 18 0000 00 00	Zománcműves
52 214 01 0000 00 00	Lakberendező

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:

10 óra

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1-2008-0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210-1065, Fax: (1) 210-1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató